

הרב מאיר סילמן

הציצת תפרים בהניכיים

שאלה

אישה הגיעה לרופא שיניים אחרי שעברה ניתוח בהניכיים, על מנת שיסיר את התפרים. לאחר בדיקה, הרופא אמר שאפשר להסיר את התפרים כעת, אך עדיף להשאיר אותם עוד שלושה ימים. האישה מצויה ביום החמישי ל'שבועת הנקיים', כלומר בעוד יומיים היא צריכה לטבול. האם יש בעיה של חציצה בתפרים?

תשובה

1. כאשר האישה טובלת במקווה, היא צריכה שכל גופה יבוא בבת אחת במים.¹ לכן אם יש עליה דבר החוצץ בינה ובין המים, לא עלתה לה הטבילה. מדין תורה, החציצה פוסלת את הטבילה כשהיא על רוב האישה, וכשיש הקפדה שהחציצה לא תהיה על האישה.² נחלקו ראשונים אם רוב הוא רק בשער, ובשאר הגוף אפילו מיעוט חוצץ, או שגם בשאר הגוף צריך רוב.³ חכמים הרחיבו את דין חציצה וגזרו גם על הקפדה בלבד, אפילו כאשר זה רק מיעוט, וכן ברוב אף אם לא מקפידה.⁴ הגדרת 'מקפידה' למעשה היא גם לפי הנוהג הרגיל בנשים וגם לפי האישה עצמה.⁵

1. בספרא, אמור פ"ד ה"ז, הובא לימוד מהפסוק: 'כי אם רחץ את בשרו במים ובא השמש וטהר (ויקרא כב, ו-ז) – מה ביאת שמשו כולו כאחד, אף ביאתו במים כולו כאחד'. וכן בגמרא סוכה ו ע"א: 'חציצין דאורייתא נינהו, דכתיב ורחץ במים – שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים. הרמב"ם, הל' מקוואות פ"א ה"ז; הראב"ד, בעלי הנפש בתחילת שער הטבילה; הרשב"א, תורת הבית הארוך, ב"ז ש"ז (דף ל ע"א); הרא"ש, נידה הלכות מקוואות סי' כט; מרדכי, שבועות סי' תשדמ; סמ"ג, עשין רמח (ד' ונציה, דף רמ ע"ג) פסקו כך להלכה. וכן פסקו הטור, יו"ד סי' קצח; והשו"ע, יו"ד סי' קצח סעי' א, שצריך שלא יהיה עליה דבר החוצץ בשעת הטבילה.
2. נידה סז ע"ב: 'אמר ר' יצחק דבר תורה רובו המקפיד עליו חוצץ. רובו ואינו מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, וגזרו על מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד'.
3. משמע מרש"י, נידה שם ד"ה רובו, שרוב הוא רק בשיער, ובגוף אפילו משהו ואינו מקפיד חוצץ, ראה ב"י, יו"ד ריש סי' קצח, שכך הבין מדבריו. התוספות, עירובין ד ע"ב; הרמב"ם, הל' מקוואות פ"א הי"ב; הרא"ש, חולין פ"ח סי' טו, חלקו עליו והצריכו רוב ומקפיד גם בגוף, על מנת שהחציצה תהיה דאורייתא.
4. נידה שם.
5. מה שרוב העולם מקפיד – חוצץ גם במי שלא מקפיד כלל (רשב"א, תורת הבית הקצר ב"ז ש"ז [ירושלים תשס"ח, דף לב ע"א]). אם אין דרך העולם להקפיד, אינו חוצץ גם אם היא מקפידה (תורת הבית הקצר ב"ז ש"ז [שם, דף לא ע"ב]). נראה שהב"י, שם, הבין שהרמב"ם, הל' מקוואות פ"ב הט"ו, חולק, שאם היא מקפידה על דבר שאין דרך העולם להקפיד – חוצץ.

2. בית הסתרים (מקום בגוף שאינו חשוף אלא מוסתר) צריך גם הוא להיות ללא חציצה,⁶ אך אין צורך שהמים יגיעו לשם בפועל,⁷ אלא די שיהיה 'ראוי לביאת מים'. לפי תוספות⁸ הצורך שיהיה ראוי לביאת מים הוא מדאורייתא, אך לריטב"א⁹ מדובר בדין דרבנן.
3. בלוע, כלומר דבר הבלוע בתוך הגוף, אינו חוצץ.¹⁰

א. חציצה רפואית

הראב"ה¹¹ כתב על שערות מדובללות שנפגעו בלילה מחמת שד, שסכנת נפשות לגלחן – אינן חוצצות.¹² אחד הנימוקים לכך הוא שיש סכנה בגילוחן, 'היינו רביתה'. כלומר מכיוון שיש סכנה וצורך רפואי להימנע מהסרת הקשרים, אין זו חציצה.¹³ בתוספתא¹⁴ מובאת מחלוקת בין רבי לחכמים, האם חץ מתכת – חוצץ. הר"ש¹⁵ הביא בטעם השני לדעת רבי הסובר שחץ ממתכת אינו חוצץ, כיוון שיש סכנה להוציאו, ו'דבר שאינו מקפיד' – אינו חוצץ. כלומר מפני שיש סכנה בהוצאת החץ, בעצם האישה רוצה שהוא יישאר שם, וזה נקרא 'אינו מקפיד'. אולם ה'שלחן ערוך'¹⁶ פסק ש'רטיה שעל המכה חוצצת'. וכן הדין ב'אגד שעל המכה וקשקשים שעל השבר'.¹⁷ רטייה, אגד וקשקשים הם מעין תחבושות. לכאורה משמע שאף שיש סיבה רפואית להימנעות הרטייה על הגוף, היא חוצצת. בשו"ת 'פנים מאירות'¹⁸ דן על אישה שחלתה, ואין לה תקנה אלא אם תעשה פעולה מסוימת, שגורמת לשיער להסתבך. מדבריו נשמע שיש חילוק אם מדובר ברפואה בדוקה, שבאופן כזה מותר לה לטבול,¹⁹ או שמדובר ברפואה שאינה בדוקה, שיש להחשיב מקרה כזה כמקרה שבו האישה מקפידה, ויש כאן חציצה. בשו"ת 'דברי חיים'²⁰ ביאר את דין רטייה החוצצת כחומר²¹ ולא כעיקר הדין, ולכן אם אינה מסירה את הרטייה כלל, והיא חוששת לסכנה או לכאב גדול אם תסיר – הרטייה אינה חוצצת.

6. על פי מעשה בשפחתו של רבי (קידושין כה ע"א, גידה סו ע"ב).
7. ורחץ בשרו במים (ויקרא טו, יג) מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי (קידושין כה ע"א).
8. קידושין שם ד"ה כל הראוי.
9. שם ד"ה מקום.
10. שו"ת נודע ביהודה, מהדורא קמא, יו"ד סי' סד; הובא בפתחי תשובה, יו"ד סי' קצח ס"ק טז.
11. ראב"ה, תשובות וביאורי סוגיות סי' תתקצא; הובא במרדכי, שבועות סי' תשנא.
12. כן פסק גם הרמ"א, יו"ד סי' קצח סע' ו.
13. הפתחי תשובה, יו"ד סי' קצח ס"ק ה העיר שדין זה הוא דווקא אם החשש מקשר בשערות עצמן, אך אם יש משהו חיצוני על השערות זה ודאי חוצץ.
14. תוספתא מקוואות פ"ח ה"ד.
15. ר"ש, מקוואות פ"י מ"ח.
16. שו"ע, יו"ד סי' קצח סע"י, על פי המשנה במקוואות פ"ט מ"ב.
17. שם סע"י כג, על פי התוספתא במקוואות פ"ו ה"ד.
18. שו"ת פנים מאירות, ח"ב סי' קמז.
19. כי אז נאמר 'היינו רביתה', או שאינה מקפדת.
20. שו"ת דברי חיים, יו"ד ח"ב סי' סה.
21. על פי הטור, או"ח סי' קסא, שכתב שרטייה שאינו מקפיד עליה לא חוצצת בנטילת ידיים.

ב. תפרים בהניכיים

הרב משה פיינשטיין כתב²² שאם התפרים אינם נראים, זה נחשב כ'בלוע', שאין בו בעיה של חציצה,²³ ואם הם נראים – נחשב 'מקפדת', וחוצץ. ב'נשמת אברהם'²⁴ הביא בשם הרב שלמה זלמן אויערבאך שאם הם נראים הם חוצצים, ואם הם עשויים לזמן קצר,²⁵ כלומר פחות משלושים יום, עדיף לדחות את הטבילה. ב'שיעורי שבט הלוי'²⁶ כתב שבשעת הדחק אפשר לחתוך את החוט עד שיהיה שווה לבשר, וצריך שאלת חכם. בשו"ת 'דובב מישרים'²⁷ התיר אישה שטבלה עם התפרים לבעלה, מכיוון שהוא לרפואה הוא כמיעוט שאינו מקפיד, וצירף לכך את שיטת הריטב"א שדין 'דבר החוצץ בבית הסתרים' הוא רק מדרבנן. משמע מדבריו שאף לכתחילה היה מתיר לה לטבול כך. וכן ב'מעין אומר'²⁸ כתב להקל.

למעשה בנידון דידן, מכיוון שאפשר להוריד את התפרים לפני הטבילה, ואין צורך רפואי ממשי בהשאת התפרים, יש להסירם לפני הטבילה. אם האישה מעדיפה לקבל את המלצת הרופא לדחות את מועד הסרת התפרים בכמה ימים, מכיוון שהמועד החדש הוא יום לאחר זמן הטבילה, יש להחמיר ולאחר את הטבילה עד לאחר הסרת התפרים. אפשרות נוספת היא להציע לאישה לדחות את הסרת התפרים בשלושים יום (אם זה אפשרי מבחינה רפואית), וכך תוכל האישה לטבול בזמן.²⁹

-
22. אגרות משה, יו"ד ח"ב סי' פז.
 23. עי' הערה 10, שם הובאו המקורות שבלוע אינו חציצה.
 24. נשמת אברהם, יו"ד סי' קצח עמ' רג.
 25. אם החציצה עתידה להישאר על הגוף לזמן רב, היא בטלה לגוף ולא מקפידים עליה. בהגדרת זמן רב השוו הפוסקים לדין מלאכת קושר בשבת, בגדר 'קשר של קיימא'. בשו"ת חלקת יואב, יו"ד סי' ל, כתב ששבוע נחשב זמן רב. בספר שערי טבילה, סי' לד, כתב שלושים יום, ובשו"ת אבני נזר, יו"ד סי' רנג, כתב חצי שנה. נחלקו אחרונים אם משך הזמן הנ"ל צריך להיות ממועד הנחת החציצה על הגוף, או מזמן הטבילה. מדברי החלקת יואב משמע שהולכים לפי הטבילה, וכן מובא בשם הרב שלמה זלמן אויערבאך והרב יוסף שלום אלישיב, בספר שערי טבילה. מדברי האבני נזר נשמע שמונים משעה שהגיע לגוף, וכן כתב בספר יסוד הטהרה, פ"ו סע' מ' בהערה, ועוד פוסקים לכאן ולכאן.
 26. שו"ת שבט הלוי, יו"ד סי' קצח סעי' יא אות ג.
 27. דובב מישרים, ח"ג סי' מ.
 28. מעין אומר, ח"ז סי' יב.
 29. אולם בפועל אין צורך להמתין עד אז, ואפשר להסיר את התפרים לפני כן, ובלבד שהאישה תחשוב שהתפרים צריכים להישאר עד לזמן זה. כעין זה כתב בשם הרב שלמה זלמן אויערבאך בנשמת אברהם, יו"ד עמ' רמח.